

УДК 378.147:811.111'25

## ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ КРЕАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Ю.А.Рибінська

*Анотація.* Висвітлено особливості перевірки ефективності системи професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів; описано сім завдань формувального етапу, зміст експериментальної роботи.

*Ключові слова:* система професійної комунікативної підготовки, майбутні філологи, креативний переклад, професійна комунікативна компетентність, формувальний експеримент.

*Аннотация.* Отражены особенности проверки эффективности системы профессиональной коммуникативной подготовки будущих филологов; описаны семь заданий формирующего этапа, содержание экспериментальной работы.

*Ключевые слова:* система профессиональной коммуникативной подготовки, будущие филологи, креативный перевод, профессиональная коммуникативная компетентность, формирующий эксперимент.

*Summary.* The features of efficiency verification of the professional communicative system of future philologists are reflected; seven tasks of the forming stage, maintenance of experimental work are described.

*Key words:* the system of professional communicative preparation, future philologists, creative translation, professional communicative competence, forming experiment.

Сучасні вимоги до філолога і процесу його підготовки, які відображені у державних документах і законодавчих актах, зумовлені високими потребами часу до професійних дій фахівця у галузі іноземних мов. “Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті” спрямовує на підготовку філологів, здатних безпосередньо самовдосконалювати рівень професійної комунікативної підготовки, розширювати засвоєний соціальний досвід і створювати новий.

Зміщення акцентів освітньої парадигми у бік комунікативної підготовки визначають основну мету навчального процесу ВНЗ – сформувати потребу у вільному висловлюванні власних думок іноземною мовою. Це вимагає перегляду традиційних підходів до професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів, реалізації випереджувальних технологій їх професійної підготовки засобами креативного перекладу. До вивчення питання професійного формування іншомовної комунікативної компетентності звертались багато дослідників: Т.Алексєєва, М.Алтухова, Н.Андронік, О.Бессонова, О.Бігич, Е.Верезуб, Н.Воронцова, К.Горбачова, Л.Гронь, Є.Жаркова, Т.Губенко, В.Іванов, О.Касаткіна, О.Красковська, К.Кусько, З.Підручна, Ю.Сищенко, Л.Солощук та ін.

Проте перевірка ефективності системи професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів засобами креативного перекладу розроблена на сьогоднішній день недостатньо.

**Метою статті** є доведення доцільності впровадження системи професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів засобами креативного перекладу.

Формування у студентів ПКК на засадах творчості здійснювалося на заняттях на основі системи вправ та індивідуально-творчих завдань, розроблених автором до програмного матеріалу, який вивчається, або під час апробації авторського спецкурсу Creative Writing.

До причин низького рівня сформованості у майбутніх фахівців іноземних мов комунікативної компетентності можна віднести і низький рівень мотивації студентів до вивчення великої кількості нової лексики, через суперечність між обсягом засвоєння необхідної інформації, яку має засвоїти студент упродовж вивчення ним навчальної дисципліни “Практичний курс основної іноземної мови”, “Теорія і практика перекладу” і відсутності інтересу до практичних завдань.

Професійна комунікативна підготовка майбутніх філологів відбувається на основі певного рівня сформованості у них ПКП, визначення якого, а також визначення результативності іншомовної професійної підготовки майбутніх філологів було предметом дослідження констатувального експерименту першого порядку. Впровадження технології формування ПКП майбутніх філологів та особливості її впливу на рівень професійності студентів стали предметом дослідження формувального експерименту, що відбувався у період з 2011 по 2012 н. р.

Експериментальне дослідження формувального етапу охоплювало наступні завдання:

- проектування впровадження технології формування ПКК на засадах креативного перекладу майбутніх філологів;

- визначення контрольних і експериментальних груп студентів з метою отримання репрезентативної вибірки;
- поетапну реалізацію технології формування ПКК майбутніх філологів;
- поетапне визначення рівня сформованості у студентів відповідних компонентів ПКК за рецептивними і продуктивними видами мовленнєвої діяльності на основі креативних письмових завдань, низки усних співбесід, воркшопів, тренінгів та ін.;
- проведення анкетування студентів з метою: самооцінювання студентами свого рівня сформованості ПКК; з'ясування особливостей їх іншомовної професійної підготовки; виявлення їх ставлення до власного професійного вибору;
- анкетування викладачів навчальних дисциплін “Іноземна мова” та “Теорія і практика перекладу”, які викладають згадані дисципліни студентам факультетів іноземних мов вищих навчальних закладів-баз експерименту з метою виявлення їх ставлення до певних аспектів формування ПКК майбутніх філологів засобами креативного перекладу (Додаток 3);
- розробку навчально-методичного забезпечення процесу формування ПКК майбутніх філологів: компетентнісно-орієнтованих навчальних і робочих програм рівневого навчання дисциплін “Іноземна мова” та “Теорія і практика перекладу”, навчальних посібників, методичних рекомендацій щодо застосування технології формування ПКК у майбутніх філологів у процесі підготовки студентів-філологів, методичних рекомендацій щодо впровадження у зміст навчальної дисципліни “Теорія та практика перекладу” “Creative writing”.

Репрезентативну вибірку становили 8 експериментальних і контрольних груп (460 студентів: 225 учасники експериментальних і 235 учасники контрольних груп), а також 50 викладачів іноземних мов баз педагогічного експерименту. Іноземною мовою циклу гуманітарних дисциплін для обраних нами пар експериментальних і контрольних груп була англійська.

Репрезентативність забезпечувалась за рахунок перевірки однорідності груп за основними показниками (вік, рівень базової підготовки з англійської мови) та перевірки однорідності за рівнем сформованості ПКК.

Статистична перевірка однорідності за рівнем сформованості ПКК здійснювалась за допомогою статистичного критерію  $\chi^2$ -критерій Пірсона. Цей критерій може застосовуватись для зіставлення двох або більше емпіричних розподілів однієї і тієї ж ознаки [3, с. 113-141].

При порівнянні двох емпіричних розподілів, емпіричне значення критерію обчислюється за формулою:

$$\chi_{\text{емп}}^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(f_{\text{емп}i} - f_{\text{теор}i})^2}{f_{\text{теор}i}} \quad (1)$$

де  $f_{i \text{ емп}}$  – емпірична частота по  $i$ -тому розряду ознаки,

$f_{i \text{ теор}}$  – відповідна теоретична частота,

$i$  – порядковий номер розряду (рівня),

$k$  – кількість розрядів ознаки (кількість рівнів).

Теоретичні частоти обчислюються за формулою:

$$f_{\text{теор}} = \frac{(\text{сума частот відповідного рядка}) \cdot (\text{сума частот відповідного стовпчика})}{(\text{загальна кількість спостережень})} \quad (2)$$

Кількість ступенів свободи при зіставленні двох емпіричних розподілів визначається з формули:

$$v = (k - 1) \cdot (c - 1) \quad (3)$$

де  $k$  – кількість розрядів ознаки (рядків у таблиці емпіричних частот або кількість рівнів),

$c$  – кількість розподілів, що порівнюються (стовпчиків у таблиці емпіричних частот).

Для умов нашого дослідження:

$$v = (k - 1) \cdot (c - 1) = (3 - 1) \cdot (2 - 1) = 2.$$

При зіставленні двох емпіричних розподілів статистичні гіпотези будуються наступним чином:

Основна ( $H_0$ ) – емпіричний розподіл 1 (за рівнями сформованості ПКК у контрольній групі) не відрізняється від емпіричного розподілу 2 (за тими ж рівнями в експериментальній групі);

Конкуруюча ( $H_1$ ) – емпіричний розподіл 1 (у КГ) відрізняється від розподілу 2 (у ЕГ).

Для прийняття чи спростування основної гіпотези обчислене за вибіркою емпіричне значення критерію порівнюється із критичним значенням [3, с. 328]. Для умов нашого дослідження критичні

значення будуть наступними:

$$\chi_{кр}^2 = \begin{cases} 5,991 (p \leq 0,05) \\ 9,210 (p \leq 0,01) \end{cases} \quad (4)$$

Слід зазначити, що нами витримані всі обмеження даного критерію: вибірки є достатньо великими ( $n \geq 30$ ), розряди ознаки мають більше двох значень та не перекриваються (одна й та сама особа не може мати різні рівні сформованості ПКК) та розряди перекривають увесь діапазон варіативності ознаки. Групування на розряди є однаковим для всіх вибірок, оскільки проводилось за однаковою методикою у всіх навчальних закладах, обраних для експерименту.

Основна дослідницько-експериментальна робота проводилася у Київському національному університеті культури та мистецтв (КНУКіМ, 96 контрольна група КГ та 92 експериментальна група ЕГ), Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (ТНПУ; 45 КГ і 42 ЕГ), Східноукраїнському національному університеті м. Луганськ (СхНУ: 54 КГ і 55 ЕГ), Херсонському національному технічному університеті м. Херсон (ХНТУ: 40 КГ і 36 ЕГ). Всього дослідженням охоплено 460 студентів і 50 викладачів вищих навчальних закладів України. Розподіл респондентів контрольних та експериментальних груп за рівнями сформованості ПКК представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

### Перевірка однорідності респондентів контрольних та експериментальних груп за рівнем сформованості ПКК на початку формувального експерименту

| ВНЗ групи          | КНУКіМ |       | ТНПУ  |       | СхНУ  |       | ХНТУ  |       | Зведені дані |       |
|--------------------|--------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|--------------|-------|
|                    | КГ     | ЕГ    | КГ    | ЕГ    | КГ    | ЕГ    | КГ    | ЕГ    | КГ           | ЕГ    |
| високий            | 12     | 10    | 3     | 4     | 4     | 3     | 6     | 5     | 25           | 22    |
| середній           | 11     | 12    | 9     | 7     | 8     | 7     | 5     | 8     | 33           | 34    |
| низький            | 73     | 70    | 33    | 31    | 42    | 45    | 29    | 23    | 177          | 169   |
| загальна кількість | 96     | 92    | 45    | 42    | 54    | 55    | 40    | 36    | 235          | 225   |
| середнє значення   | 63,93  | 63,61 | 63,79 | 63,33 | 62,63 | 61,49 | 66,08 | 65,50 | 63,71        | 63,59 |

Для обчислення емпіричного значення критерію для загальної сукупності респондентів (235 КГ і 225 ЕГ) використаємо методику, описану вище. Для обчислення теоретичних частот заповнимо розрахункову таблицю 2. за формулою 2.

Розрахунок теоретичної частоти для високого рівня КГ:

$$f_{11} = \frac{47 \cdot 235}{460} = 24,0108696, \text{ аналогічно для ЕГ } f_{12} = \frac{47 \cdot 225}{460} = 22,98913$$

Для середнього рівня:

$$\text{КГ: } f_{21} = \frac{67 \cdot 235}{460} = 34,2282609, \text{ ЕГ: } f_{22} = \frac{67 \cdot 225}{460} = 32,77174$$

Для низького рівня:

$$\text{КГ: } f_{31} = \frac{346 \cdot 235}{460} = 176,76087, \text{ ЕГ: } f_{32} = \frac{346 \cdot 225}{460} = 169,2391$$

Таблиця 2

### Розрахунок теоретичних частот для $\chi^2$ критерію Пірсона

| Емпіричні частоти |     | Суми | Теоретичні частоти |          |
|-------------------|-----|------|--------------------|----------|
| КГ                | ЕГ  |      | КГ                 | ЕГ       |
| 25                | 22  | 47   | 24,0108696         | 22,98913 |
| 33                | 34  | 67   | 34,2282609         | 32,77174 |
| 177               | 169 | 346  | 176,76087          | 169,2391 |
| 235               | 225 | 460  | 235                | 225      |

Для обчислення емпіричного значення критерію заповнимо розрахункову таблицю 3, записавши відповідні теоретичні частоти у другому стовпчику таблиці.

Розрахунок емпіричного значення критерію  $\chi^2$

| $f_{i\text{емп}}$ | $f_{i\text{теор}}$ | $f_{i\text{емп}} - f_{i\text{теор}}$ | $(f_{i\text{емп}} - f_{i\text{теор}})^2$ | $\frac{(f_{i\text{емп}} - f_{i\text{теор}})^2}{f_{i\text{теор}}}$ |
|-------------------|--------------------|--------------------------------------|--|---|
| 25                | 24,01087           | 0,98913                              | 0,978379017                              | 0,0407  |
| 33                | 34,22826           | -1,228261                            | 1,508624764                              | 0,0441  |
| 177               | 176,7609           | 0,23913                              | 0,057183365                              | 0,0003  |
| 22                | 22,98913           | -0,98913                             | 0,978379017                              | 0,0426  |
| 34                | 32,77174           | 1,228261                             | 1,508624764                              | 0,0460  |
| 169               | 169,2391           | -0,23913                             | 0,057183365                              | 0,0003  |
|                   |                    |                                      |  | $\chi^2_{\text{аіі}} = 0,1741$                                    |

Одержане в останньому стовпчику таблиці емпіричне значення критерію  $\chi^2$  виявилось меншим від критичного значення, що дозволяє з надійністю не менше 99% стверджувати, що справедлива основна статистична гіпотеза  $H_0$ : респонденти контрольної та експериментальної груп не відрізняються за рівнем сформованості ПКК.

Нами було проведено також перевірку однорідності за рівнем сформованості ПКК у кожному навчальному закладі, що брав участь у дослідженні. Одержані емпіричні значення критерію:  $\chi^2_{\text{аіі}} = 0,2032$ ,  $\chi^2_{\text{аіі}} = 0,3523$ ,  $\chi^2_{\text{аіі}} = 0,3038$ ,  $\chi^2_{\text{аіі}} = 1,2685$  дозволили дійти висновку, що відібрані для участі в експерименті групи не відрізняються за рівнем сформованості ПКК і можуть брати участь у формульованому експерименті.

Запропонована система заходів щодо виконання завдань формульованого експерименту налаштована на апробацію технології формування ПКК майбутніх філологів засобами креативного перекладу, застосовувалась лише в експериментальних групах. У контрольних групах навчання здійснювалось за традиційними методиками викладання дисциплін. Навчання в експериментальних групах організовувалось відповідно до технології формування ПКК майбутніх філологів засобами креативного перекладу, спрямованого на формування у студентів компетентного (високого) рівня сформованості ПКК.

Зміст експериментальної роботи охоплював:

- апробацію моделі технології формування ПКК засобами креативного перекладу майбутніх філологів на основі визначеного упродовж констатувального експерименту першого порядку рівня сформованості у студентів ПКК, що є важливим компонентом ПКК майбутніх філологів у навчальному процесі;
- упровадження комплексу ефективної методики формування ПКК майбутніх філологів й авторської індивідуально-творчої методики навчання, методів креативного навчання;
- структурування змісту навчальних дисциплін “Практика усного і письмового перекладу”, “Практичний курс основної іноземної мови” з урахуванням визначених нами чинників засобами креативного перекладу;
- розробку компетентнісно-орієнтованих робочих і навчальних програм рівневого навчання дисциплін “Практика усного і письмового перекладу”, “Практичний курс іноземної мови”;
- упровадження до змісту навчальних дисциплін “Практика усного і письмового перекладу” та “Практичний курс іноземної мови” інтегрованого змістового модуля “Creative writing”.

Оцінювання рівня сформованості у студентів ПКК здійснювалось на різних етапах реалізації технології формування ПКК майбутніх філологів упродовж усього періоду вивчення студентами дисциплін “Теорія та практика перекладу”, “Практичний курс іноземної мови” наприкінці навчальних семестрів. Воно охоплювало поточне, рубіжне, підсумкове оцінювання й діагностику рівня сформованості у студентів ПКК.

Окрім тестувань та співбесід, з метою вивчення стану професійної підготовки майбутніх філологів, а також її позитивної чи негативної динаміки під впливом застосування технології ПКК майбутніх філологів у процесі формульованого експерименту ми використали ряд емпіричних методів досліджень, що здебільшого передбачають високу оцінку отриманих результатів, зокрема: бесіди, анкетування, обговорення, спостереження.

Ефективність професійного зростання майбутнього фахівця у процесі навчання у ВНЗ залежить здебільшого від коректності його професійного самовизначення. Отож, одним із етапів нашого

дослідження було виявлення рівня професійної мотивації вибору студента.

У перевірці гіпотези дослідження допомогли відповіді студентів на запитання анкети щодо специфіки організації навчання, його змісту, найбільш ефективних видів навчальної діяльності, використання у навчальному процесі творчих методів навчання. Анкетування проводилось в усіх 4 парах експериментальних і контрольних груп наприкінці другого навчального семестру.

Одним із важливих кроків упровадження системи формування ПКК засобами креативного перекладу майбутніх філологів була відповідна підготовка викладачів навчальних дисциплін “Теорія і практика перекладу”, “Практика усного і писемного мовлення” до роботи зі студентами експериментальних груп, з метою забезпечення належних педагогічних умов реалізації технології. Така підготовка здійснювалась у формі серії лекцій, зустрічей і бесід з викладачами, ознайомлення їх з методичними рекомендаціями щодо застосування технології формування ПКК засобами креативного перекладу майбутніх філологів у навчальному процесі.

### Література

1. Рибінська Ю.А. Теоретичні і методологічні засади професійної комунікативної підготовки майбутніх філологів: монографія / Ю.А. Рибінська. – Тернопіль : Астон, 2013. – 220 с.
2. Рибінська Ю.А. Методичні основи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів засобами креативного перекладу : монографія / Ю. А. Рибінська. – Тернопіль : Астон, 2013. – 300 с.
3. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2003. – 350 с.